

Röportaj:

Jonathan Even-Zohar İle Röportaj

Sibel YALI

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü E-posta: ataman_si@yahoo.com[orcid.org/ 0000-0002-1435-3726](https://orcid.org/0000-0002-1435-3726)

Jonathan Even-Zohar (1982), tarih, kültürel miras, sivil toplum ve demokrasi alanında çalışan bir tarihçidir. Lisansüstü eğitimini Leiden Üniversitesi'nde tamamlamıştır. EUROCLIO - Avrupa Tarih Eğitimcileri Derneği'nde Direktör olarak görev yapmıştır. Bu süreçte Avrupa Birliği tarafından finanse edilen çok sayıda kıtalararası yüksek kaliteli işbirliği projelerini yürütmüş ve bu projelerde tarih eğitimcisi olarak görev almıştır.

Article Info

Article Type	Interview
Received	11.10.2020
Accepted	23.10.2020
Corresponding Author	Sibel YALI
Cite	Yalı, S. (2020). [Röportaj: Jonathan Even-Zohar ile röportaj]. <i>Turkish History Education Journal</i> , 9(2), ss. 638-646.

1. Leiden Üniversitesi'nde Tarih eğitimi almışsınız. Profesyonel kariyerinizle ilgili sorulardan önce, okuyucularımız için kısaca kendinizden bahsedebilir misiniz?

1982'de Tel Aviv'de Hollandalı bir annenin ve Yahudi (ama dindar olmayan) bir babanın oğlu olarak dünyaya geldim ve Hollanda'nın Scheveningen şehrinde büyüdüm. Scheveningen, büyük Lahey kentindeki küçük bir balıkçı köyüdür. İlkokulu, bir Christian Gymnasium'da okudum. Bu okula gidebilen birkaç çocuktan sadece biriydim. Bu dönemde bilgisayar ve müziğe merak duydum ve bu alanlarda öğrenmeye çalıştım.

2. İlk soruyla ilgili olarak, tarihçi olmaya nasıl karar verdiğinizi bize anlatmak ister misiniz? Bununla ilgili faktörler nelerdi?

En başta açıkça bir karar verdiğimi söyleyemem. Ortaokulda bir dönem tarih derslerinden iyi notlar almaya başladım. Notlarım genellikle çok kötüydü, bu nedenle tarih derslerinden iyi notlar alabilmem benim için olağanüstü bir durum olarak görüldü. Bu durum, bu yolda devam etmek için doğru bir adım olacaktı. Şimdi geriye dönüp baktığımda, tarih öğrenme isteğimin nedenini kendi kimlik anlayışımla bağlantılı görüyorum ki bu başkaları tarafından şekillenmemiş ve aşikar olmayan bir kimlik diye tariflemek mümkün.

3. Avrupa Tarih Eğitimcileri Derneği'nde (EUROCLIO) yöneticilik deneyiminiz var. Özgeçmişinizde belirttiğiniz gibi, "Jonathan'ın Euroclio'daki Yaşamı" na merak lense ile bakabilir miyiz?

EUROCLIO'da çalıştığım dönemde çok şey öğrendim. Dernek, 1990'lı yılların sonunda örgütü de kurmuş olan Joke van der Leeuw-Roord tarafından yönetiliyordu. Tutkusu ve heyecanı bulaşıcıydı ve özünde, tarihin tanıtımı fikri her zaman vardı. Aynı zamanda, Avrupa seviyesinde, özellikle de Güney Doğu Avrupa'da süreçleri, insanları ve projeleri yönetmeyi de öğrendim. Öğrendiklerimden biri de küçük bir profesyonel temeli olsa bile, bir STK'nın, misyonu, hükümetlerarası desteği ve üyelerinin profilleri ile neler başarabildiğiydi. Bunu görebilmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum.

4. LinkedIn'deki profilinizde kendinizi Tarih düşünürü, Sosyal yenilikçi ve Topluluk oluşturucu olarak tanımlıyorsunuz. Bu ünvanlar ile ne anlatmak istediğini açıklayabilir misiniz?

LinkedIn (sosyal medya alanı olarak) bir tür kamu özgeçmişini olarak görülebilir, bu yüzden ben hangi mesleği yapmam gerektiğini değil, daha çok hangi tür faaliyetlerin beni yönlendirdiğini anlatmak istedim. Tarihle ilgili olarak insanlarla birlikte düşünmekten keyif alıyorum, çünkü tarihin aynı zamanda sosyal gelişimi sağlamak ve toplulukları geliştirmek gibi bir rolünün de olduğunu düşünüyorum.

5. Önceki soru ile bağlantılı olarak tarihsel düşünmeyi nasıl tanımlarsınız? Tarihsel düşünme sizin için neden önemli ve pratik hayatta bundan nasıl faydalanılabilir?

“Benden önce birşey oldu” ve “benden önce birçok insan yaşadı” temel zihniyetinin benim için önemli olduğunu düşünüyorum çünkü bu benim yaşama anlam verişime yardımcı oluyor. Ben dindar biri değilim, ama tarihin seyrine teslim oluyorum. Alçakgönüllülük ve doğanın ihtişamı gibi kavramları bu alandan deneyimleyebiliyorum. Pratik olarak, insanların günlük yaşamlarını bir dereceye kadar tarihsel anlayışla geçirmelerinin iyi bir şey olduğunu düşünüyorum. Süreçler değişiyor, şehirler ve imparatorluklar yükselip ve düşüyor. Bugünün insanı hem sosyo politiğin gücünü hem de büyük süreçleri etkileyen sınırlı kapasiteyi ancak bu yolla anlayabilir.

6. Birçok toplumda tarih, bazı önemli tarih ve olayların okullarda ezberletilmesi olarak görülmektedir. Oysa sizin bu konudaki bakış açınız farklı. Yanlış anlamadıysam, siz tarihin evrimselliğine inanıyorsunuz. Bu fikir nedir ve tarih nasıl gelişir?

Temel olarak evet. Tarih, insanların (bireysel ve / veya kolektif) davranışlarını anlamamıza yardımcı olan materyallerin veri tabanı olarak görülürse, tıpkı bu gezegendeki tüm canlıların zaman içinde evrimleştiği gibi, tarihin de evrim geçirdiği söylenebilir. İhtiyaç duyulan enerji miktarında kolektif eylemin (işbirliğinin) artan karmaşıklığına bakan birkaç ilginç teori vardır. İnsanlık tarihinin (değişen) çevre şartları eksenindeki gelişimi konusunda örneğin İbn Khaldun’un Asabiyya çalışmasında olduğu gibi insan toplulukları arasındaki mücadele mekanizmaların olanaklarını daha fazla anlamayı ve bu konuda daha fazla bilgi sahibi olabilmeyi isterdim.

7. 2013 tarihli konuşmalarınızdan birinde, “küresel bir geleceği şekillendirmenin yolunun kimlik ötesi bir tarih eğitimiyle mümkün olacağını” söylüyorsunuz. Bu düşünce, müfredatlardaki resmi tarih yapısını nasıl aşabilir?

Yeryüzündeki her insan, iki bireyin ürünüdür. Bu iki insan, homo sapiens'in en başına varana kadar genetik olarak devam ediyor. Ulus-devletler, diller, dinler ve kültürler inşa edilerek ortaya çıkmış ve bireyleri kolektif olarak örgütleme kapasiteleri için kullanılmıştır. Bu perspektifle bakarsak insanların tarihteki yerlerini kolaylıkla görebiliriz. Öyleyse, insanların, olayların göreceli ve karmaşık olabileceğini anlamalarına yardımcı olabilecek bilimsel bir anlayışın antropolojik bir görüş ekseninde konuşulmasının önemli olduğunu söyleyebiliriz. Bunu tarih eğitiminde gerçekleştirebilmek mümkün. Kolektif ve çoğu zaman ideolojik forma sahip bellek, benim düşünceme göre, eğitimde daha az önemli bir yere sahip.

- 8. Bilindiği gibi çoğu ülkede tarih eğitimi ulusal anlatıma dayanmaktadır. Bazıları 21. yüzyılın taleplerine göre programlarını gözden geçirmeye çalışıyor. Avrupa Konseyi'ndeki deneyiminiz sırasında, “Çeşitlilik ve Demokrasi için Eğitim” ve 21. Yüzyıl için Kaliteli Tarih Eğitimi gibi projeleri yürüttünüz. Bu projeler hakkında bize kısaca bilgi verir misiniz? Nitelikli tarih eğitimi için kriterler sizce neler?**

Proje henüz sonuçlandırılmadı ancak konunun esas olarak, Avrupa Konseyi Üye Devletleri'nin eğitim müfredatlarında yer alan yeterlilik ve STEM odağında olduğunu söyleyebilirim. Bu projeler, tarih derslerinin bu odak içindeki eşsiz yerini anlatabilmeyi hedefliyordu. Ve bu çalışmalar aynı zamanda farklı toplumları bir arada barışçı bir şekilde yeniden nasıl inşa edebiliriz sorusuna cevap arıyor. Esasında bu durum, Avrupa'da so dönemde yükselişte olan milliyetçilik ve partilerarası kutuplaşma eğiliminde olan Avrupa Birliği ve Dünya ikilemi ile doğrudan bağlantılıdır. Kaliteli tarih eğitimi konusuna gelince bu konuda kesin kriterlerin 2018'de yayınlanması bekleniyor. Ancak genel çerçeve için EUROCLIO Manifestosu ve Avrupa Konseyi'nin önceki tavsiyelerinde halihazırda mevcut olan temel prensipler referans alınabilir.

- 9. Bir önceki soru ile ilgili olarak, Avrupa'da milliyetçilik ve ırkçılık yükselişine rağmen böyle bir eğitimin mümkün olduğunu düşünüyor musunuz?**

Böyle bir eğitim bir realite. Kaliteli tarih eğitiminin gerçekleşmesinde hükümetlerarası projelerin rolü var. Bu konudaki ilginç çalışmalara örneğin sadece kaç tane Erasmus + projesi olduğuna bakmanız yeterli olacaktır. Böylece sorunun sadece politik olduğunu görebilirsiniz. Ancak Milliyetçilik ve ırkçılıkla mücadelenin ölçülmesi zordur, çünkü medyadaki kutuplaştırıcı başlıklar gündemi sürekli sıcak tutmaktadır.

- 10. Euroclio'nun Türkiye ile birlikte yürüttüğü projelerden bildiğiniz üzere, Türkiye'de ulusal tarih müfredatı takip edilmektedir. Bu müfredatın uluslararası seviyeye yükseltilebilmesi konusunda ne tür programlar önerirsiniz?**

Kaliteli tarih eğitimi için öğretmenlere özgür alanlar açılması gerektiğini düşünüyorum. Bu, merkezi sınavların ağırlığını azaltmak ve daha fazla müfredat gereksinimini ortadan kaldırmak ve aynı zamanda hizmet içi öğretmen eğitimine daha fazla yatırım yapılması anlamına geliyor. Bu çalışmalar uzun vadeli bir süreç gerektirir ve sadece tüm paydaşlar ile yapılabilir. Tarihin ulusal düzeyin ötesine taşınması açısından, özellikle sınır bölgelerinde, sınır ötesi tarihine bakmanın, aynı zamanda küresel tarihin perspektifi olarak yerel tarihler ile daha fazla çalışmanın önemli olduğunu düşünüyorum.

- 11. Bir tarihçi olmasaydınız, hangi alanda ilerlemek isterdiniz?**

Bir dönem endüstriyel tasarım alanında çalışmak istedim, bu merak beni yaratıcı yazı yazma konusuna yöneltti. Yaratıcı yazının, tarihinin en önemli araçlarından biri olduğunu düşünüyorum. İlgil çekici ve yaratıcı bir hikaye anlatmak dinleyiciyi hayal gücünün içine çeker. Bu tarihsel empatiye geçmeye de yardımcı olur.

12. Bu arada tarih alanında eğitim gören öğrenciler için varsa tavsiyeleriniz öğrenebilir miyiz?

Diğer alanlardakine benzer şekilde tarih alanında da çok meraklı ve geniş bir bakış açısına sahip olmaya çalışın. Bu konuda H-ağını¹örnek vermek isterim. H-Net, birçok farklı tarih araştırma alanından tarihçilerin tartışmalara dahil olduğu bir platformdur. Farklı alanlarda neler olup bittiğini öğrenmek için harika bir yoldur. Tarih alanında çalışan herkesi bu kaynağa göz atmasını tavsiye ederim ve buradaki farklı sesleri duymalarını öneririm.

13. Son olarak, disiplinin geleceği, hakkındaki fikirlerinizi sormak istiyorum.

Gelecekte tarihçilerin tarihi anlamak için hangi verileri okumaları gerekeceği (veya herhangi bir şeyi) konusunu merak ediyorum. Algoritmalar, büyük veri, geleceğin arşivleri. Tarihçiler bu becerileri öğreniyor mu?

14. Büyük veri hakkında tarihçilerin yetenekleri ile ne demek istediniz?

Bilginin son 10-15 yılda nasıl üretildiği ve dünyadaki daha fazla kararın algoritmalara göre nasıl alındığı, geleceğin tarihçilerinin artık arşivlerde çalış(a)mayacağı anlamına gelir, ancak dahası Büyük Veri olarak da adlandırılan muazzam miktarda veriyi okuma konusunda uzmanlaşmak gerekiyor.

Sevgili Jonathan Even Zohar, zamanınız ve değerli paylaşımlarınız için teşekkür ederim.

Rica ederim! Katkı sağlamasını umarım.

---

¹ <https://www.h-net.org/>

An Interview with Jonathan Even-Zohar

Jonathan Even-Zohar (1982) is a trained historian ([MA Leiden University](#)) with a broad view on history and heritage education and the ways in which civil society and political actors (ab)use the past for promoting both democratic and non-democratic values. As former Executive Director of [EUROCLIO – European Association of History Educators](#) he has been able to work with thousands of history educators across the continent and beyond to initiate, lead and deliver high quality collaboration projects, funded by the European Union, as well as through private foundations.

- 1. You are a trained historian, having MA from Leiden University. Before talking about your professional career may we start with your giving us some brief biographical information?**

I was born in Tel Aviv to a Dutch mother and Jewish (but non religious) father in 1982 and grew up in Scheveningen, The Netherlands. Scheveningen is a small fisherman's village which has been eaten by the big city of The Hague. From my public primary school, I was only one of a few kids who was able to attend a Christian Gymnasium. I spent too much teenage time learning to work with PCs, but also develop a taste for heavy and soulful music.

- 2. Related to the first question, would you like to tell us about how you decided to be a historian? What were the factors involved in that?**

I did not really make a clear decision. At some point during secondary school I started to get good marks for history. Usually I got really bad marks, so this was exceptional. It made me realise that this might be the right subject to go ahead with. I guess, looking back to it now, it is also the issue of having a non-straight-forward identity which made me more curious to learn history.

- 3. You have an executive experience in EUROCLIO, European Association of History Educators. As you state in your resume may we look "a Jonathan's life at Euroclio through a variety of lenses"?**

I have been able to learn a lot by working at EUROCLIO. The secretariat of the association was lead by Joke van der Leeuw-Roord, who also founded the organisation in the early 1990s. Her passion and drive was infectious, and at the core the idea of promoting responsible history, was always there. At the same time, I learned how to manage processes, people and projects on the European level, but in particular in South East Europe. It is

important to understand that an NGO, even if it has a small professional basis, can achieve a lot by profiling its mission, intergovernmental support and members.

- 4. In LinkedIn you are defining yourself as a Historical thinker, a Social innovator and a Community builder. Could you explain us what you mean by these titles?**

LinkedIn is a kind of public CV, so I wanted to profile not 'which profession do I do', but more 'which kind of activities drive me'. I absolutely enjoy thinking with people about history, as I also do consider it's role to provide social development and enhance communities.

- 5. Related to the previous question how do you define historical thinking? Why is important for you and how can be benefited in practical life?**

I think that the basic mentality of "something happened before me" and "many people have lived before me" is important to me because it helps to give me meaning. I am not religious, but can experience humility and surrender to the grandeur of nature, and also the course of history. Practically, I think it is good for people to go through their everyday life with some degree of historical understanding - that processes have changed, that cities and empires have risen and fell - in order to see people today for both the power of agency that they have, as well as the limited capacity to influence big processes.

- 6. In many societies history is understood just as memorizing some important dates and event in the schools whereas your viewpoint is different. If I did not misunderstand you believe that history is evolving. What is this idea and how history evolves?**

Basically yes, it seems to me obvious that history, seen as the database of materials which help us understand people's (individual and/or collective) behaviour, is evolving, just as all living matter on this planet has been evolving over time. There are several interesting theories which look at the increasing complexity of collective action (cooperation) in the amount of energy which is needed. I have been always very curious to learn and understand more about the place of the (changing) environment in human history, as well as the possibilities of mechanisms in the history of struggles between human populations, such as the concept of Asabiyya in the work of Ibn Khaldoun.

- 7. One of your speeches dated 2013 you are saying that "shaping a global future is possible by teaching history beyond identity". How does this idea cover identities despite the formal histories, I mean national ideologies? Could you clarify this idea with the examples?**

Every person on earth is the product of two parents. Those two parents come from their parents, and so on until we go back to the beginning of homo sapiens. Nation-states, languages, religions and cultures have all come around and been used for their capacities to

organise individuals into collectives. This is not to judge them as wrong or whatever, but it's the only way in which I can see their historical place. It is then very important scientifically speaking to ensure that history teaching helps people understand relativity and complexity, to take a more anthropological view on history. Memory, in its collective, and often ideologised form, in my opinion has a less important place in education.

- 8. As it is well known history education in most countries does base on national narration. A few is trying to revise their programs according to the demands of 21st century. During your experience in Council of Europe, you have consulted the projects namely "Education for Diversity and Democracy" and Quality History Education for the 21st Century". Could you give us a brief information about these projects? What are the criteria for qualified history education?**

The project is not yet finalised, but essentially it was aiming to work with all governments of Council of Europe Member States to find out that in the changing educational landscape of competences and STEM, what is the unique contribution of history? And from that big question find out how this subject could help to build peaceful inclusive diverse societies. This is connected to the rise of anti-diversity political parties across Europe (and the world) which is increasingly problematic. The exact criteria will be published later in 2018, but it is important to acknowledge that they build on several core principles which are already present in the EUROCLIO Manifesto and earlier Council of Europe recommendations.

- 9. Related to the previous one do you think that such an education constructed in Europe is possible while it has still been struggling with the nationalism and racism?**

Such education is a reality. Just see how many interesting Erasmus+ projects are being done. The problem is political, and this is the role of such Intergovernmental projects. The struggle with nationalism and racism is difficult to measure, because it is also an increasing awareness as well as polarisation in media.

- 10. As you know from the projects by Euroclio Turkey is one of the countries following national history curricula. Do you have a suggestion for such programs for upgrading to international level.**

I think it is most interesting to open space for educators and schools to have more freedom to pursue their professional interest, which is teaching history. It means reducing the heaviness of central exams, and removing more curriculum requirements, as well as investing more in initial and in-service teacher training. It is a long term process and can only be done with all stakeholders on board. In terms of moving history beyond the national level, I think it is important to look at cross-border history, in particular in borderlands, but also in working more with glocal history (local histories as perspective on global history).

11. I was just wondering if you had not been a historian, what you would have liked to have studied instead.

I wanted at one point in time to study industrial design, but right now I think I would have liked to study creative writing. - Creative writing is important because one of the most important instruments of the historian. To tell an engaging and imaginative story helps draw the listener into their imagination. This helps to move into historical empathy.

12. Meanwhile may I have your advices for the history major students?

Be very curious and keep a broad view on the many disciplinary niches that history has to offer, like on H-net. H.Net is a platform where many different history research fields engage in discussions and debate. It is a great way to find out what is happening in different areas, and I recommend every historian to browse this source and look for interesting things.

13. Finally I would like to ask about any thoughts on the future of the discipline, indeed of the profession.

I am very curious if the historians of the future understand enough (or anything) about how they will need to read data to understand the present. Algorithms, big data, the archives of the future. Do historians learn those skills as well?

14. Can you clarify what you mean by historians' skills about big data?

The way in which information has been produced in the last 10-15 years, and how more and more decisions in the world are taken on the basis of algorithms, means that historians of the future will no longer be working in archives, but moreover will need to specialise in reading massive amounts of data, also called Big Data.

Dear Jonathan Even Zohar, thank you for your time and sharings..

You are welcome! hope it is OK